

”Fri for mobberi”

Følgeforskningsprojektets 1. delrapport om Red Barnets projekt

Rikke Kamstrup Knudsen, Jan Kampmann og Katrine Lehrmann

Center i Barndoms- og Ungdomsforskning
Roskilde Universitetscenter
Juni 2007

Fri for mobberi - 1. delrapport

Denne delrapport beskriver nogle foreløbige resultater af følgeforskningsprojektet Fri for mobberi. Rapporten belyser forståelser og praksis i relation til mobning, som det tager sig ud ved starten af projekt Fri for mobberi, set fra henholdsvis personalets, forældrenes og børnenes synsvinkler.

Rapporten indeholder en del spørgsmål, som afspejler hvad, vi i forskningsgruppen har funderet over i vores systematisering af datamaterialet. Spørgsmålene er tænkt dels som oplæg til diskussion med personale og forældre, når vi kommer på besøg i de enkelte kommuner, og dels som oplæg til efterfølgende diskussioner internt i institutionerne eller på kommunalt niveau omkring det fortsatte arbejde med projektet.

Rapporten bygger på data fra et spørgeskema uddelt i samtlige af de deltagende institutioner til henholdsvis personale og forældre samt på interviews med personale, forældre og børn i tre udvalgte institutioner – en i hver af de deltagende kommuner: Århus, Kolding og Gentofte. Data er indsamlet i februar, marts og april 2007.

God læselyst.

Rikke Kamstrup Knudsen, Katrine Lehrmann og Jan Kampmann
Roskilde Universitetscenter

Status på projektet

En overvejende positiv modtagelse

Projektet Fri for mobberi blev for alvor skudt i gang i februar/marts, hvor de deltagende institutioner fik tilsendt materialekufferten fra Red Barnet, nogle pædagoger fra hver institution var på instruktørkursus, og Dorthe Rasmussen fra Red Barnet var på besøg i kommunerne for at holde oplæg om mobning for henholdsvis personale og forældre samt udlevere bamse-venner til børnene. Flere institutioner valgte at vente med at gå i gang med det pædagogiske projektarbejde, indtil alle de indledende arrangementer var overstået.

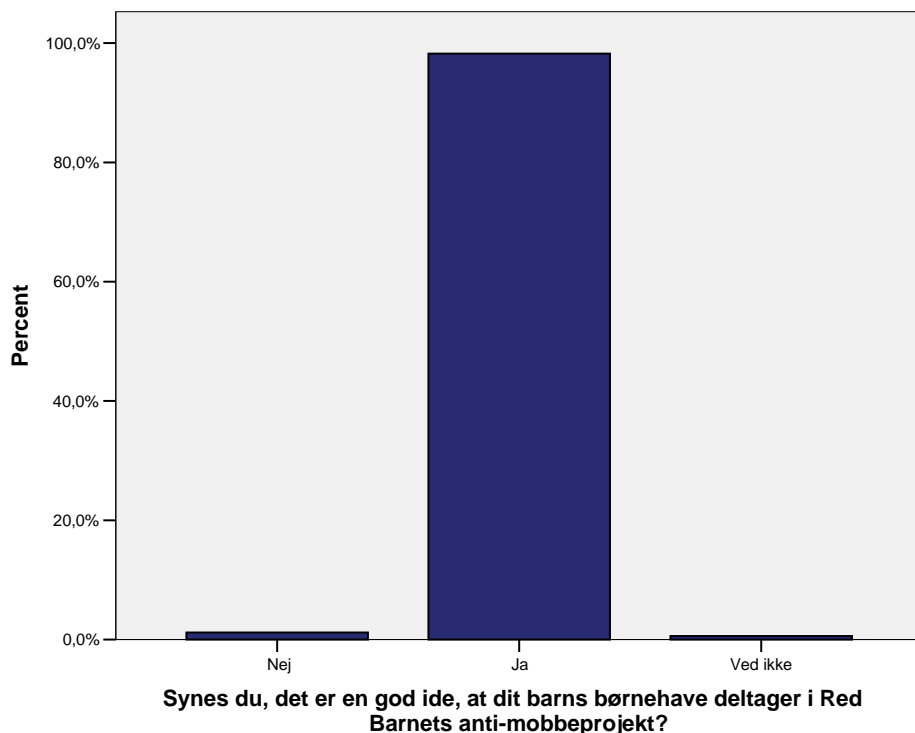
Personalegrupperne i de besøgte børnehaver har overvejende taget positivt imod projektet, og ser det som en spændende mulighed for at få redskaber og input til at arbejde forebyggende med mobning. Nogle var dog mere forbeholdne overfor projektdeltagelsen, typisk begrundet i en oplevelse af manglende tid og ressourcer til at arbejde med projektet.

Personalerne ser generelt mobning som et vigtigt indsatsområde og forventer, at projektet vil give dem en øget opmærksomhed på dynamikker i børnegruppen. Mobning som et gruppefænomen med tilskuere og supportere blev af nogle pædagoger fremhævet som et nyt syn på mobning, de havde fået i kraft af deres deltagelse i projektet. Flere udtrykte glæde over projektets fokus på fællesskabet i børnegruppen og det at være en god kammerat:

”Det gjorde mig glad at kunne få lov til at bruge det med at være en god kammerat igen. Det gjorde mig rigtig glad. Altså der dukkede bare et redskab op i min hjerne lige med det samme dér, synes jeg. Projektet har givet mig nogle tanker, som jeg tror,

jeg har glemt i min pædagogiske praksis, fordi vi er blevet så fokuserede på det enkelte barn og ikke på processerne”

Forældregrupperne har i alle institutioner taget godt imod projektet og udtrykker tilfredshed med, at deres barns børnehave nu sætter fokus på mobning.

Som ovenstående graf viser, synes 98 % af forældrene, at det er godt, at deres barns børnehave deltager i Fri for mobberi. Nedenstående er et lille udpluk af de begrundelser forældrene gav for deres svar:

- *”Det er et vigtigt emne, og godt for børnene at lære om fra de er små”*
- *”Hvert barn, der ikke oplever mobning, er en lille sejr”*
- *”Det er vigtigt, at mine børn går i en børnehave, hvor man har en holdning til mobning”*
- *”Mobning skal stoppes, inden den starter”*
- *”Pædagogerne trænger til for alvor at få øjnene op for, hvad der foregår i deres egen institutions børnegruppe”*
- *”Godt projekt – fint at man forsøger sådanne ting”*
- *”Jeg håber, vi alle kan få nogle redskaber, der kan bruges”*

Kun to forældre synes ikke, det er en god ide, at børnehaven deltager i projektet og angav som begrundelse manglende personalemæssige ressourcer.

Børnene har også vist stor interesse for projektet. Flere forældre fortalte, at deres børn har snakket om projektet derhjemme. En mor fortæller om hendes børns oplevelser med projektet i børnehaven:

”De fortæller, at man må ikke mobbe, og at man må ikke gøre andre kede af det. Og hvis det så er sket, så skal man trøste de andre, og det kan man så gøre med denne her bamse. Min store pige har faktisk også prøvet at være ”ridder”, tror jeg, hun kaldte det. Fordi at der var en der var blevet ked af det, og så var hun rendt ind og havde hentet bamsen og stukket den op i hovedet på hende der. Og det syntes hun faktisk selv var lidt sejt. Jeg kunne godt se på hende, at hun havde en god følelse af, at hun sådan på en eller anden måde måske havde hjulpet lidt med at trøste en anden. Så jeg synes faktisk, at jeg har hørt meget om det allerede nu. De tager det i hvert fald til sig.”

Implementering og ejerskab

Hvordan, institutionerne har grebet projektdeltagelsen an, varierer meget fra institution til institution. Da vi besøgte institutionerne i marts/april, havde de fleste personaler endnu ikke gjort sig mange tanker om projektets implementering i institutionen; hverken hvordan de *organisatorisk* ville gribe implementeringen an, eller hvordan de *indholdsmæssigt* ville arbejde med at forebygge mobning, f.eks. hvilke ”sociale praksisser” de ville vælge i institutionen. Flere nævnte dog på et generelt plan, at de finder det vigtigt, at projektet bliver en del af hverdagen i institutionen.

I alle de tre besøgte institutioner havde personalerne en forståelse af, at de personer, der har deltaget i Fri for mobberis instruktørkursus, skal fungere som institutionens instruktører/nøglepersoner/tovholdere/primus motorer i projektarbejdet. Blandt personalerne var der enighed om, at det er hensigtsmæssigt at have en eller flere ansvarlige tovholdere på projektet. Hvad denne rolle indebærer, havde de fleste imidlertid endnu ikke en klar ide om. Samtidigt blev det dog også set som meget vigtigt, at hele institutionens personalegruppe bliver involveret og engageret i projektet. Institutionerne var ikke nået så langt med hensyn til at konkretisere, hvordan et bredt ejerskab til projektet sikres, og på det tidspunkt, vi besøgte institutionerne, var det tydeligt, at dem, der brændte mest for projektet og havde den største viden om det, var de personer, som havde været på instruktørkursus samt institutionernes ledelser.

I én institution har de startet projektet op ved i fællesskab i personalegruppen at definere og konkretisere, hvad de forstår ved projekt Fri for mobberis fire grundværdier: Tolerance, respekt, omsorg og mod. Desuden har de aftalt, at alle skal læse instruktørbogen, hvorefter de så vil diskutere indholdet på pædagogmøder. Flere personaler gav udtryk for, at de mente, det ville være hensigtsmæssigt at gøre projektet til et fast punkt på dagsordenen på personalemøder.

I Kolding kommune har de to børnehaver og skolen valgt at koordinere deres indsats, således at visse elementer vil gå igen i alle de tre institutioner, og dermed være genkendelige for børnene ved overgangen til skole. Det er planlagt, at en gruppe bestående af institutionernes ledelser samt instruktører/nøglepersoner fremover skal mødes mindst to gange årligt. Skolelederen er gjort til koordinator for gruppen.

I to af de besøgte institutioner var ledelsen så småt i gang med at tænke projektet ind i læreplanerne.

En faktor, som synes at spille en stor rolle i forhold til personalegruppernes motivation og ejerskabsfølelse, er måden, hvorpå institutionen er kommet med i projektet. Mest motiverede er de personaler, som har en oplevelse af selv at have været med til at træffe beslutningen om deres institutions deltagelse *eller* har en meget motiveret leder, som har gjort noget ud af at motivere personalegruppen til at støtte op om sin beslutning. Derimod har projektet vakt nogen modstand hos

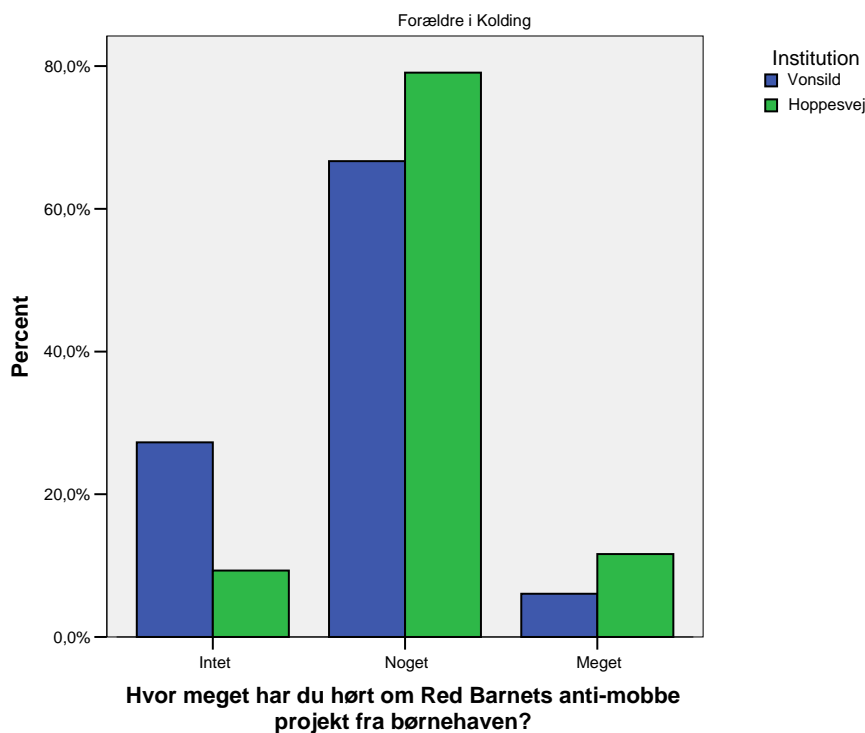
de personaler, som føler at de har fået det pålagt trods oplevelser af, at deres institution ikke har ressourcer og overskud til at involvere sig.

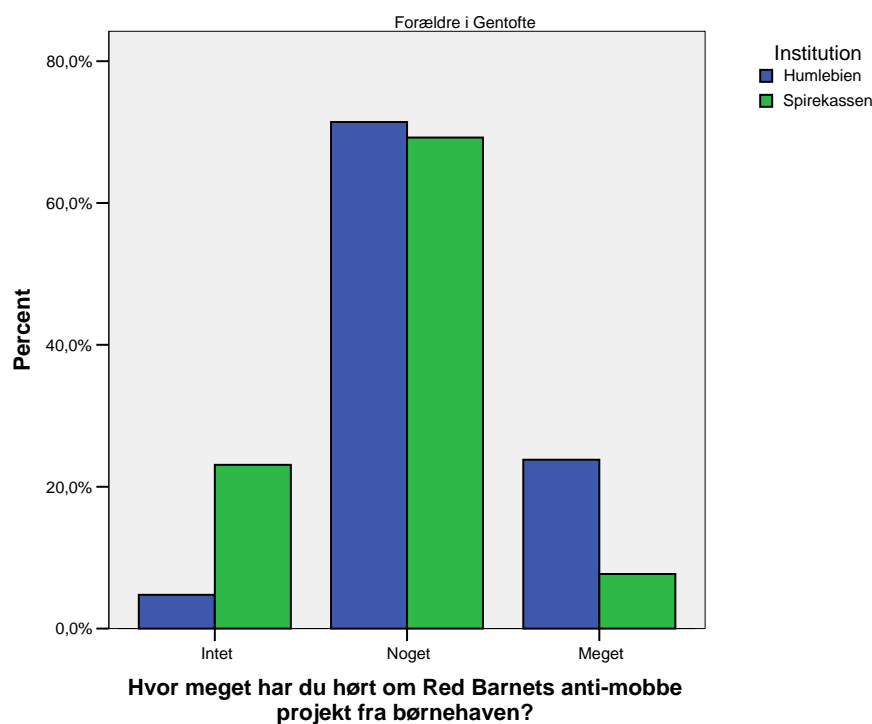
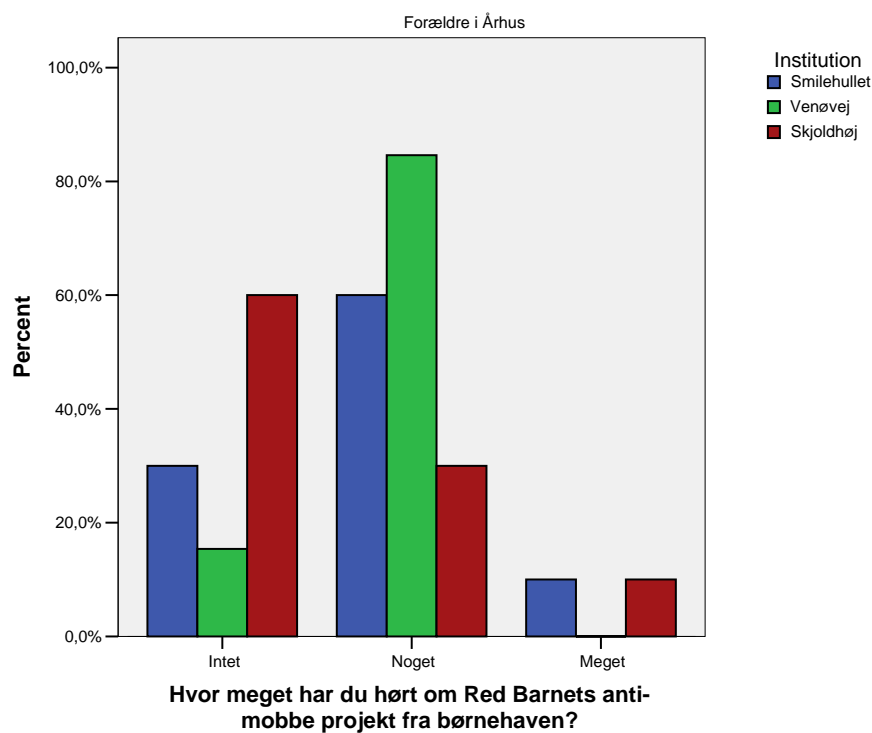
Hvor meget børnehaverne har gjort ud af at informere og involvere forældrene svinger meget fra institution til institution. Nogle institutioner har hængt opslag eller artikler om projektet op, nogle har udsendt skriftlig information og andre fortalt om projektet til et forældremøde. I de fleste institutioner er hele forældregruppen blevet informeret om projektet, i én institution kun bestyrelsen. De interviewede personaler mener generelt, at det er vigtigt for projektet, at forældrene støtter op. En pædagog forklarer:

”Forældrene er bare så vigtige i hele det her spil - i hele den måde de kan bakke op om det og være med til at støtte deres børn i, at man kan være venner med alle. Det er bare så vigtigt. Og hvis ikke forældrene sender det signal tydeligt til børnene så... Altså børnene har jo rollemodeller, og det er jo far og mor for de flestes vedkommende, og sådan er det.”

Som den citerede pædagog ser det, er forældre børns primære rollemodeller, og det er derfor meget vigtigt, at forældre støtter op om projektets værdier og initiativer.

Imidlertid oplever i alt 18% af forældrene i de deltagende institutioner, at de ingen information har fået om Fri for mobberi. Andelen af forældre, som ikke oplever at have fået nogen information om projektet svinger meget fra institution til institution, men i samtlige institutioner er der forældre, som ikke føler sig informeret. Nedenstående grafer viser i hvor høj grad, forældrene føler sig informeret i de enkelte institutioner.

I interviewene gav mange forældre udtryk for, at de er meget interesserede i at høre mere om projektet, særligt at få mere at vide om hvordan deres eget barns børnehave *konkret* vil gribe projektarbejdet an. Flere forældre gav også udtryk for gerne at ville gøre en indsats for at støtte op om projektet, og efterspurgte viden om, hvad *de* kan gøre for at forebygge mobning.

Hvordan, forældrene kan få en aktiv rolle i Fri for mobberi, havde såvel personaler som forældre imidlertid svært ved at forestille sig. Blot var de enige om, at det vil være hensigtsmæssigt.

En af de faktorer, ledelsen i alle de tre børnehaver nævnte som værende væsentlig i forhold til at sikre motivation og ejerskab hos såvel personalet som forældre, er opbakning og opmærksomhed ”ovenfra”. Kronprinsessens deltagelse i projektet blev set som meget vigtig i forhold til at skabe opmærksomhed omkring både projektet og mobbeproblematikken mere generelt, mens også kommunernes borgmestre, rådmænd og pædagogiske konsulenter opbakning i hverdagen blev set som meget central.

- Hvordan sikres en udbredelse og oplevelse af fælles ejerskab til projektet?
- Hvilke organisatoriske tiltag kan være hensigtsmæssige og nødvendige at tage i relation til involvering af hele personalegruppen?
- Hvordan kan forældre få en aktiv rolle i Fri for mobberi?
- Hvilke organisatoriske og pædagogiske tiltag bør tages for at forankre projektet i institutionens almindelige hverdag?

Mobning i børnehaven?

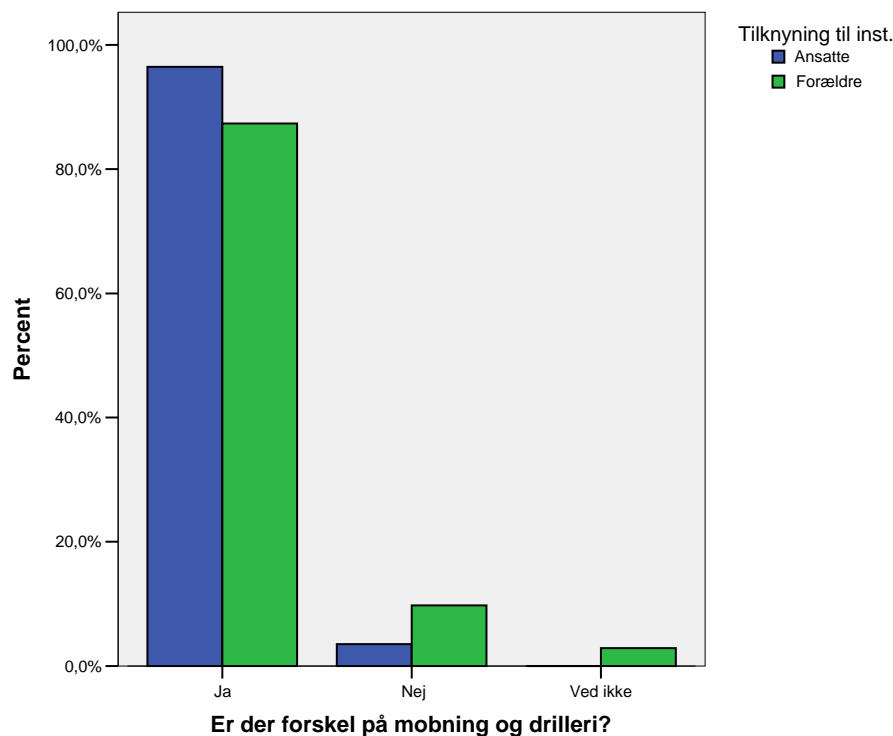
Hvad er mobning? Og finder det sted blandt børnehavebørn? Disse spørgsmål har vi stillet såvel personale som forældre og børn. En konklusion er, at mobning er et svært begreb at arbejde med. Det kan være svært at definere og endnu sværere at se i hverdagens praksis, for der er en stor gråzone i forhold til drilleri.

Red Barnet definerer mobning som ”en gruppes systematiske forfølgelse eller udelukkelse af en enkelt person, på et sted, hvor denne person er ”tvunget” til at opholde sig”¹. Næsten alle personaler og størstedelen af forældrene lægger sig op af denne forståelse, idet de beskriver mobning som drillerier eller udelukkelse, som er systematisk eller vedvarende rettet mod det samme barn. En del af forældre har imidlertid en lidt bredere forståelse af mobning. Eksempelvis mener 15% af forældrene, at der er tale om mobning, hvis et barn en gang imellem ikke må være med i en leg eller aktivitet, mens ingen af personalerne deler denne opfattelse. Ligeledes svarer 15% af forældrene ja til, at det er mobning, hvis et barn en gang imellem bliver slået, skubbet, bidt eller lignende, mens kun 4% af personalerne mener dette.

Både forældre og personaler beskriver primært mobning som udelukkelse fra fællesskabet og verbal chikane, mens en del også tilkendegiver, at mobning kan være fysisk vold. Mobning beskrives typisk som *bevidste* handlinger rettet mod at gøre en anden person ondt. Beskrivelserne af mobning som fænomen kredser for både forældrenes og personalernes vedkommende meget omkring en ”mobber” og et ”mobbeoffer”, mens kun enkelte beskriver mobning som et gruppefænomen.

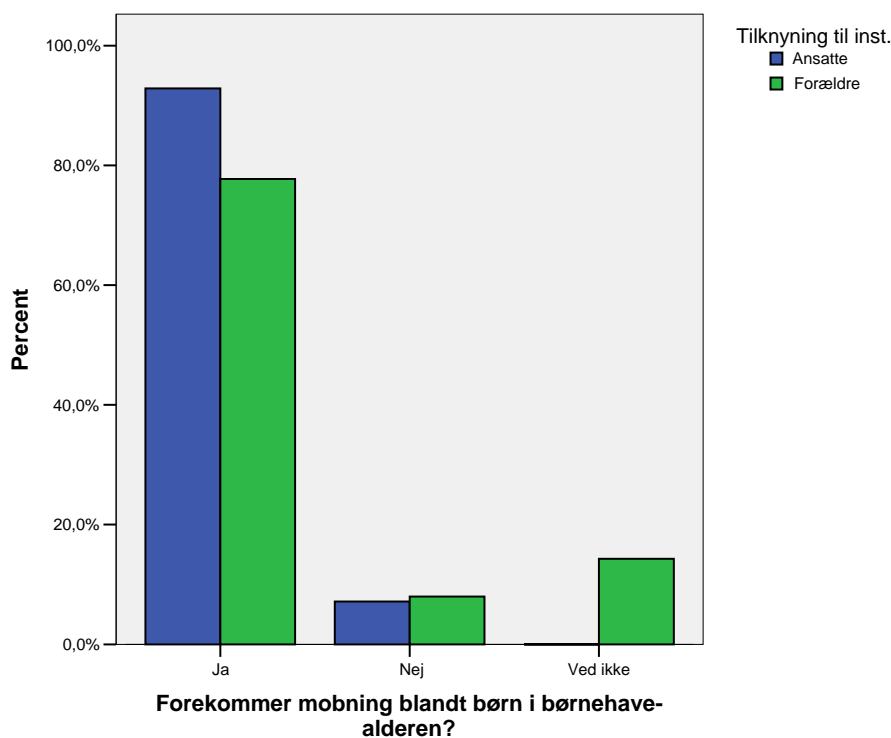
¹ Helle Rabøl Hansen 2003 i ”Fri for mobberi – Sådan gør vi”, s. 7

Nedenstående graf viser, at langt de fleste personaler og forældre skelner mellem mobning og drilleri som begreber:

Mobning ses generelt som noget andet og mere end drilleri. 97 % af personalerne og 87 % af forældrene deler denne opfattelse. Interviewene viste imidlertid, at i forhold til konkrete situationer er denne skelnen hverken enkel eller entydig. Mange forældre og personaler var tøvende omkring, hvilke situationer i deres egen hverdag, de ville betegne som mobning. For manges vedkommende syntes denne tøven at hænge sammen med børnehavebørns alder og dermed også hvor systematisk og bevidst, de er i stand til at handle.

Hvornår begynder mobning at blive et aktuelt problem? Mobber børnehavebørn eller er det en problemstilling, der hører skolen til? Nedenstående graf viser, at 78 % af de adspurgte forældre og 93 % af personalerne mener, at mobning kan forekomme blandt børn i børnehavealderen.

Flertallet af både forældre og personaler mener ligeledes, at mobning også forekommer i de børnehaver, hvortil de er tilknyttet. Der er dog stor uenighed *internt* i institutionerne om, hvorvidt der forekommer mobning. Generelt oplevede vi en usikkerhed i forhold til at sætte mobbe-begrebet i relation til den levede praksis i institutionerne. Kun enkelte kunne give konkrete beskrivelser af mobbe-episoder. Disse var altid relateret til de ældste børn i børnehaven. En pædagog fortæller:

”Jeg ser det først, når de kommer op i femårsgruppen, og jeg ser det først fra februar og fremefter, for så er de blevet så store, at de er meget bevidste om deres handlinger, og så er det ikke altid, at det er helt rart. Men jo, jeg vil påstå, at der er mobberi i børnehaven. Det er ikke meget, men det forekommer”

- Hvad betyder det for projektet, at der er en vis usikkerhed om, hvad mobning er?
- Er det noget, der bør arbejdes med? I så fald hvordan?
- Har det betydning, at der internt i institutionerne ikke er enighed om, om der forekommer mobning i institutionen eller ej?
- Hvad kan det skyldes, at så mange mener, at der er mobning blandt børnehavebørn, men så få kan give konkrete eksempler?
- Hvorfor har en del forældre en anderledes forståelse af mobning end personaler?
- Er mobning altid bevidste handlinger, eller kan børn mobbe uden at være klar over det? Eksempelvis ved gentagne gange at afvise det samme barn?

Hvad siger børn om mobning?

Følgeforskningsprojektet har gennemført interviews med børn, da vi mener, det er væsentligt også at lade børnene komme til orde og fortælle om deres syn på mobning, drilleri, kammeratskab og venskab. Dels for at blive klogere på om børn opfatter fænomenet på samme måde som voksne, dels for at få en fornemmelse af hvilken betydning børn mener, deres indbyrdes relationer har for deres liv i børnehaven. Der var mange børn, som gerne ville deltage i interviews. De var nysgerrige og fortalte entusiastisk om deres hverdagserfaringer med deres venner og kammerater i børnehaven.

De fleste af børnene kender til begrebet mobning. Børnene skelner dog ikke på samme måde som de voksne mellem drilleri og mobning. Mange af børnene bruger begrebet "mobning" identisk med "drilleri". Tre børn fortæller om, hvad mobning er:

" At drille. Noget man ikke griner af. Og siger det ikke er sjovt" (Pige 5 år)

"Der hvor man mobber, så gider man ikke at have det. Det er at mobbe" (Pige 5 år)

"Mobbe det er, når man holder en udenfor legen" (Dreng 5 år)

Nogle af børnene beskriver mobning som noget andet end drilleri, som følgende udsagn illustrerer:

Mobning er: "At man driller en dag, og så kommer der en dag mere, hvor man driller, og så kommer der en til mere, hvor man driller, og så kommer der en til mere, hvor man driller... samme person." (Pige 5 år).

Mobning er: "At drille...bare meget værre" (Dreng 5 år)

"Hvis man driller hver eneste dag, så mobber man" (Dreng 6 år)

De overstående udsagn viser, at disse børn ser mobning som noget, der er værre end drilleri, og som har en vis regelmæssighed. Fælles for børnenes forståelser – hvad enten de skelner mellem mobning og drilleri eller ej – er dog, at det er noget ubehageligt, der gør følelsesmæssigt indtryk. Tre børn fortæller om, hvordan det opleves at blive mobbet, drillet eller holdt udenfor legen:

"Engang var jeg det eneste barn, der ikke måtte være med i de andres leg, og de sagde: 'Du må ikke være med, din tudse'. Så begyndte jeg at græde" (Dreng 4 år)

"Jeg følte mig lidt ensom" (Dreng 6 år)

"Når nogen mobber, så bliver man ked af det" (Pige 4 år)

Stort set alle de interviewede børn har oplevet episoder, hvor de ikke måtte være med i andre børns leg. Det er imidlertid forskelligt, hvordan børnene reagerer på at blive afvist. Mange af børnene fortæller, at de finder en voksen, der kan hjælpe og trøste, når de føler sig udenfor, eller eventuelt hjælpe dem ind i en leg. Andre finder nogle andre at lege med eller leger blot lidt for sig selv. De fleste børn fortæller dog, at de har brug for personalets nærvær og indgriben, når der opstår situationer, der er svære at takle.

Mange af børnenes fortællinger om venskab, leg og drilleri afspejler, at de har lyttet godt efter, hvad Dorthe Rasmussen fra Red Barnet og deres egne pædagoger har fortalt og snakket med dem om i forbindelse med præsentationen og opstarten på projektet. I samtaler og interviews med børnene oplevede vi, at de i høj grad trak på projektets begreber og fremstillinger. Mange af børnene taler eksempelvis om at ”drille for sjov” og ”drille for alvor” og flere refererede til situationer fra Red Barnets samtaletavler i deres forklaringer om, hvad det vil sige at være en god kammerat eller at drille hinanden. I børnenes beskrivelser af mobning refererer de ofte til bamserne, som de fik udleveret i forbindelse med Red Barnets besøg i børnehaven. Børnene er meget optaget af deres nye bamser, som mange havde navngivet og lavet tøj og senge til. Mange af børnene fortæller, at de bruger bamserne til trøst og hjælp, hvis de er blevet drillet eller er kede af det:

”Hvis nogen gør det med at mobbe, så skal man sige det til en voksen eller tage sin mobbebamse frem.” (Pige 4 år)

”Bamserne kan trøste en, og så kan man snakke lidt med dem.” (Pige 5 år)

”Hvis man ikke har nogen venner at lege med, så kan man lege at bamsen er en ven.” (Dreng 6 år)

”Man kan tage sin mobbebamse frem fra skuffen og sige ” Hold op!”” (Pige 4 år)

Som citaterne udtrykker, er bamserne for børnene blevet et symbol på omsorg eller på at turde sige fra, når nogen driller.

Børnene vægter fællesskabet i børnehaven meget højt. Det er afgørende for dem at være med i en legegruppe for derigennem at få et tilhørsforhold. Alle de interviewede børn tillægger deres venner i børnehaven meget stor betydning. Det er dem, de relaterer sig til, og de udgør derfor et vigtigt fundament i deres hverdag, leg og samvær. De fleste fortæller da også, at det bedste ved at gå i børnehaven er at have venner, som man kan lege sammen med. Børnene er meget bevidste om, hvem der leger med hvem. En pige på 5 år forklarer, hvad det vil sige at være gode venner:

”Det er, hvis man leger sammen rigtigt meget. Og hvis man siger, man godt kan lide hinanden, og også hvis man leger noget, man ikke må sammen.” (Pige 5 år)

Børnene peger selv på, at man er en god ven og kammerat, hvis man inviterer andre børn med i legen. Men vennerne og kammeraterne har også en vigtig rolle i forhold til at hjælpe og trøste hvis man er ked af det.

- Betyder det noget – set ud fra børnenes perspektiv – om der er tale om mobning eller drilleri?
- Hvordan kan man i det forebyggende mobbearbejde støtte børnenes fællesskaber? Hvad kan henholdsvis forældrene og institutionerne gøre?
- Hvordan kan man sikre sig, at projektets ideer reelt integreres i børnenes samvær og ikke blot bliver ord?

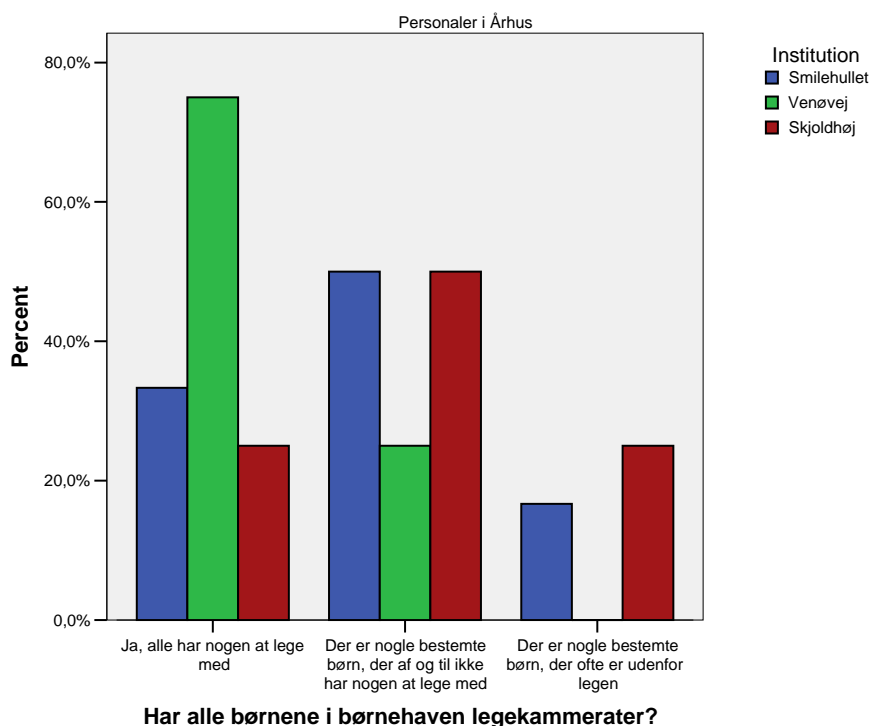
Anti-mobbearbejde

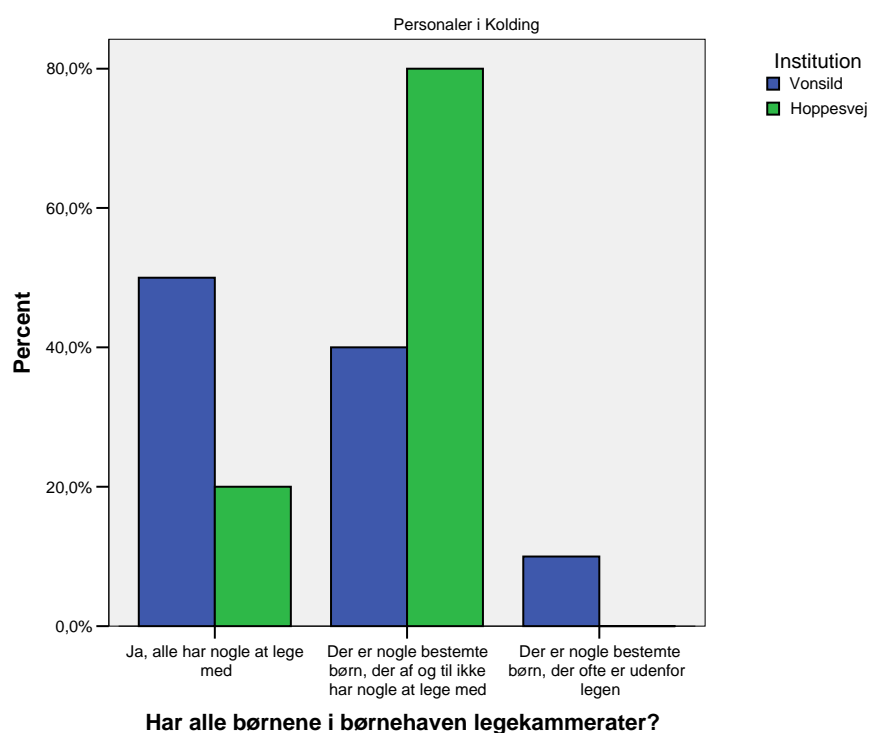
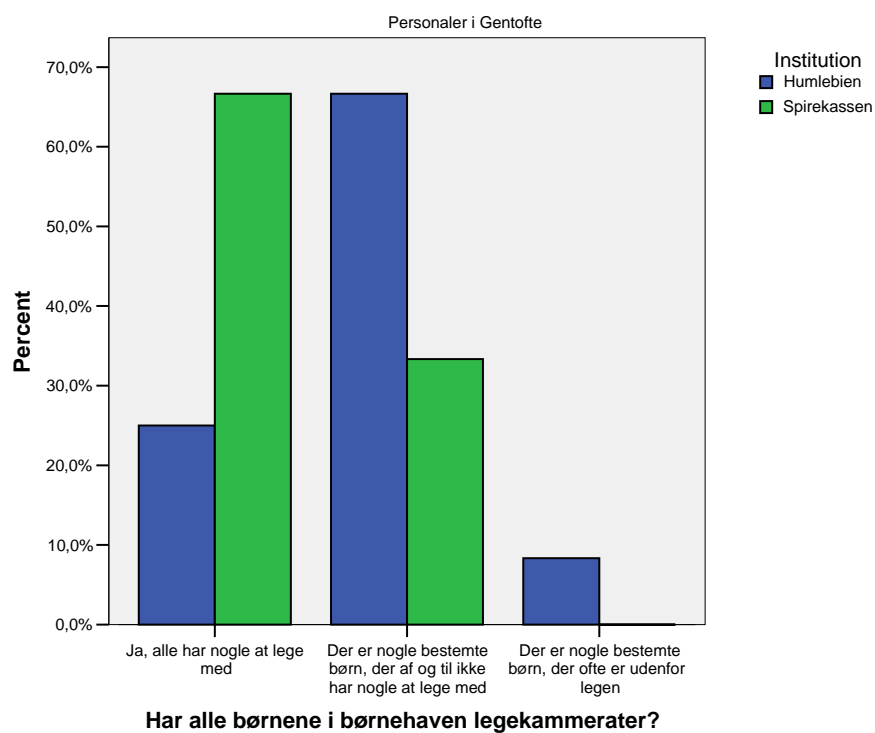
Anti-mobbearbejde – relevant i en børnehavekontekst?

Ovenstående afsnit indikerer, at mobbe-begrebet er relevant at diskutere i en børnehavekontekst, fordi det bidrager til at sætte fokus på børns relationer, og hvordan disse kan styrkes.

Spørgeskema- og interviewundersøgelsen peger på, at der i alle børnehaverne synes at være enkelte børn, som er udenfor legen, som har svært ved at komme ind i legerelationer, eller som personalerne vurderer, er udsat for decideret mobning. En interessant pointe er imidlertid, at der er stor uenighed internt i institutionerne om, hvorvidt der er børn, som har det svært.

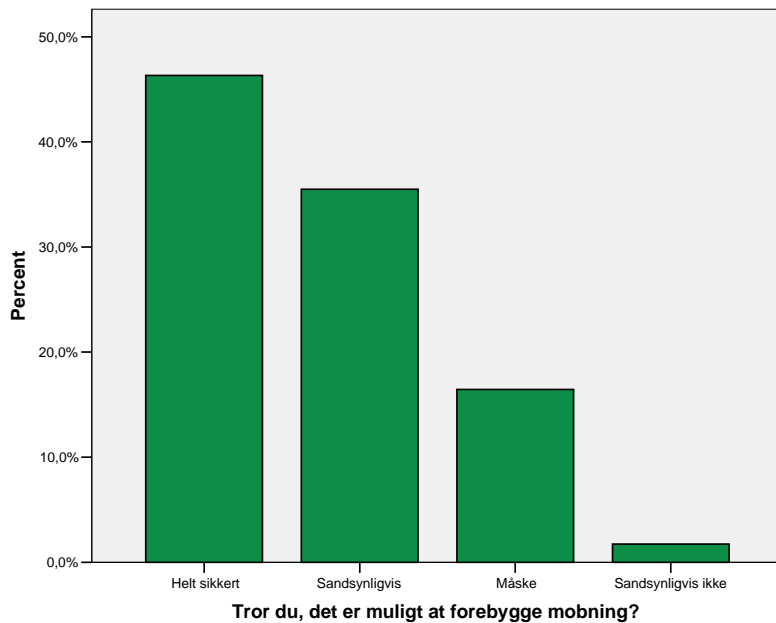
Dette illustreres blandt andet i nedenstående grafer, hvor det er opgjort, hvordan personalerne har svaret til spørgsmålet om, om alle børnene har legekammerater, eller om der er nogen, der er udenfor.

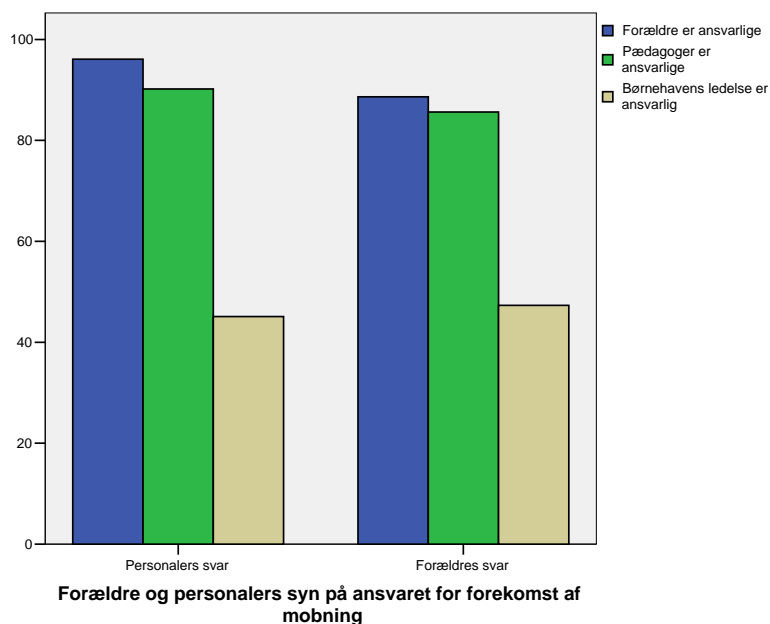
Graferne viser, at der internt i personalegrupperne ikke er konsensus om, hvorvidt alle børnene har legekammerater, eller om der er enkelte børn, som er udenfor legerelationerne.

Projekt Fri for mobberi bygger på den præmis, at mobning kan forebygges. Nedenstående graf viser, at størstedelen af de adspurgte personaler og forældre deler denne opfattelse, om end mange ikke er *helt sikre* på, at forebyggelse er mulig, men blot regner det for sandsynligt.

Både forældre og personaler fremhæver dialog og samtale med børnene som det vigtigste redskab i forebyggelse af mobning. Gennem dialog med forældre og det pædagogiske personale skal børnene lære at omgås hinanden på en god måde. Flere fokuserer desuden på, at fællesskabsfølelsen i børnegruppen skal styrkes. Forældrene fremhæves ofte som rollemodeller, sjældnere pædagogerne.

Og hvis ansvar er det så at gøre noget ved mobning? Nedenstående graf viser, at såvel forældre som personaler ser forældre og pædagoger som de primært ansvarlige, mens under halvdelen mener, at børnehavens ledelse har et ansvar.

Ser vi på pædagogers ansvar, viser grafen at 10 % af personalerne ikke mener, at pædagoger har et ansvar for en eventuel forekomst af mobning i deres institution.

Også den udbredte opfattelse af, at ledelsen ikke har ansvar for mobning, er interessant. Dette kan tolkes som et udtryk for, at mobning forstås som et fænomen, der alene skabes af og foregår imellem børnene, og hvor forældre og pædagoger i deres daglige omgang med børnene således ses som havende et særligt ansvar for at gribe ind og håndtere de opståede konflikter. Hvis man imidlertid opfatter mobning som en påvirkelig del af institutionens samlede hverdagskultur, ville det være oplagt at se ledelsen som havende både et særligt ansvar og særlige muligheder for at bidrage til at modvirke mobning, via arbejde med den samlede institutionskultur. Vi vender kort tilbage til dette nedenfor.

Ud fra at den fremherskende opfattelse af, at pædagoger har et ansvar for mobning, er det interessant at se på hvilken forståelse, de har af deres håndtering af konflikter blandt børnene. I interviewene havde personalerne generelt svært ved at sætte ord på, hvordan de håndterer konflikter blandt børnene, og i ingen af de besøgte institutioner har de nedskrevne retningslinjer for dette. Det var imidlertid personalernes oplevelse, at de internt i institutionen håndterede konflikter forholdsvis ens, da nytilkomne i institutionen lærte af de gamle i gårde. Den strategi, de fleste beskrev, var at trække de involverede parter i en konflikt til side for så at lade dem en ad gangen give deres version af konflikten. ”Tilskuerne” bliver tilsyneladende ikke inddraget, hvilket umiddelbart kan fremstå som stående i kontrast til projektets tilgang til en forebyggende mobbeindsats, som tænker mobning som et gruppefænomen.

To af de besøgte institutioner giver udtryk for at praktisere at lade børnene sidde afsides og ”tænke sig om”, hvis de har lavet ’ballade’. Hvilket af børnene beskrives således:

Når man laver noget mobning, noget man ikke må, så kommer man ud i sin garderobe, eller man skal sætte sig et sted, hvor man skal blive siddende(...) eller sidde i sofaen indtil man får lov til at gå. (Pige 4 år)

Det er den, der driller, der bliver skældt ud og skal blive siddende, indtil de voksne siger, de må rejse sig igen. (Pige 5 år)

I en af institutionerne har de brugt en iagttagelsespædagog til at se på børnegruppen, da de oplevede, at der var problemer, som de ikke umiddelbart selv kunne løse. Det var pædagogernes oplevelse, at det havde været givtigt med et par udenforstående øjne på problemerne.

- Hvad kan det skyldes, at 10 % af personalerne ikke mener, pædagoger har et ansvar for mobning?
- Hvad kan det være et udtryk for, at over halvdelen af både personaler og forældre ikke mener, at børnehavens ledelse har et ansvar for mobning?
- Flere giver udtryk for positiv interesse i, at projektet ser mobning som et socialt fænomen, der rækker ud over de konkret involverede børn. Samtidig er der tilsyneladende en tendens til kun at inddrage de konkret involverede børn i forbindelse med løsning af børnenes konflikter. Hvordan kan man tænke sig udvikling af nye konfliktløsningstilgange, der afspejler projektets grundlæggende forståelse af mobning?

Mobning, trivsel og institutionens kultur

I interviewene er der kun enkelte, der fremhæver institutionskulturens eventuelle betydning i forhold til mobning - hvilket vi ovenfor tolkede som værende i overensstemmelse med den lave grad af ansvar, man tillagde ledelsen i forhold til mobning. Institutionskultur er mange ting; det er blandt andet den måde, hverdagen organiseres på i børnehaven, og de former for viden, værdier og forståelser, som styrer det pædagogiske arbejde – hvad enten det er bevidst eller ubevidst. Institutionskultur er også den måde, man omgås hinanden: personalet imellem, personale og forældre, personale og børn, og børnene imellem. En enkelt pædagog reflekterede dog over omgangstonens betydning:

”Jamen, man kan blive opmærksom på det, når man altid hører det samme barns navn blive nævnt som problem på en legeplads eller i en institution. Jeg synes også, at man kan blive opmærksom på det i den snak, de voksne har i pauserne: ”Åh, han er også irriterende” og sådan noget. Så kan man godt tænke; jamen er der noget galt? Fordi lige så vel som forældrene sender nogle signaler, så sender vi jo også nogle signaler ud.”

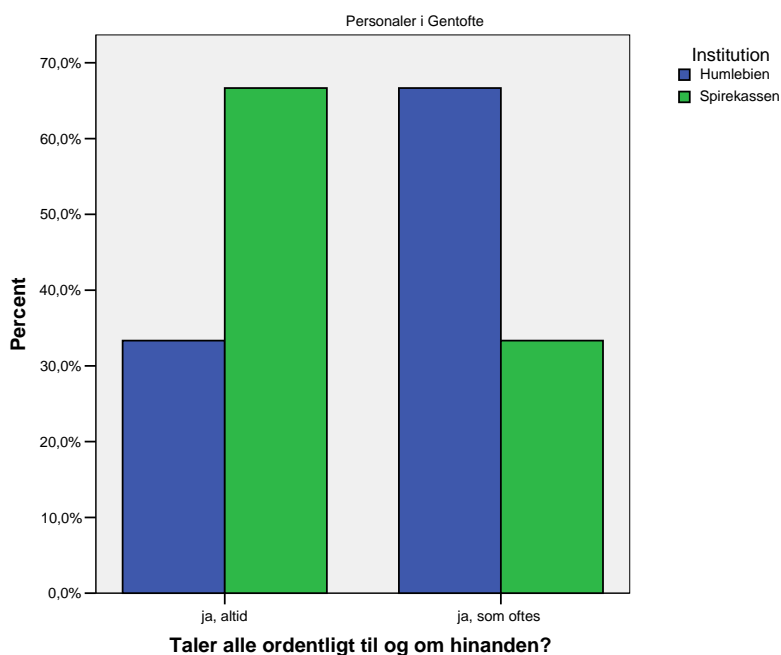
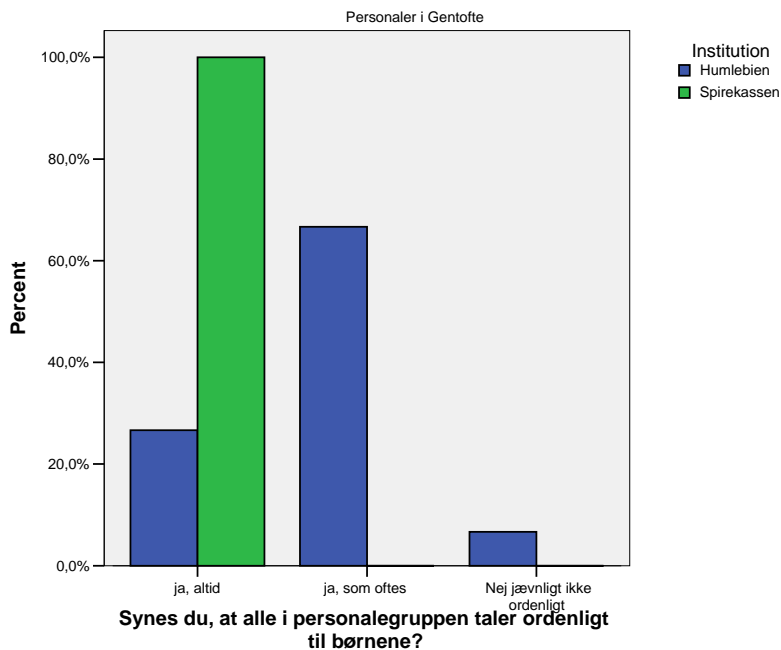
Den citerede pædagog gav udtryk for, at hun syntes, det har en betydning, hvordan personalet taler om børnene, både i deres påhør og udenfor. En leder i en anden institution fortalte desuden, at projektdeltagelsen har fået hende til at tænke over, hvordan de i personalegruppen reagerer, når et barn kommer til de voksne og fortæller om en konflikt. Dette har personalegruppen i den pågældende institution generelt omtalt som ”at sladre”. Lederen var imidlertid nu kommet til at reflektere over, at denne forståelse måske ikke er hensigtsmæssig i forhold til dels at tage børnenes konflikter alvorligt, dels at give børnene mod på og lyst til at blande sig i andres konflikter.

I spørgeskemaet spurgte vi ind til personalernes oplevelse af omgangstonen i deres børnehave – både mellem børn og voksne og internt i personalegruppen. I flere institutioner er der ret stor

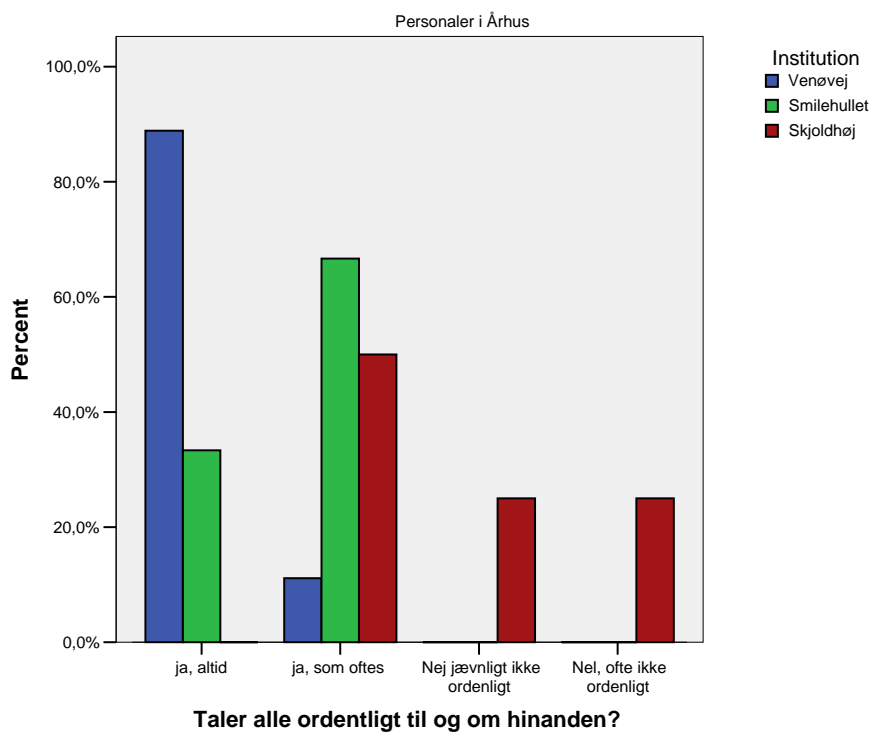
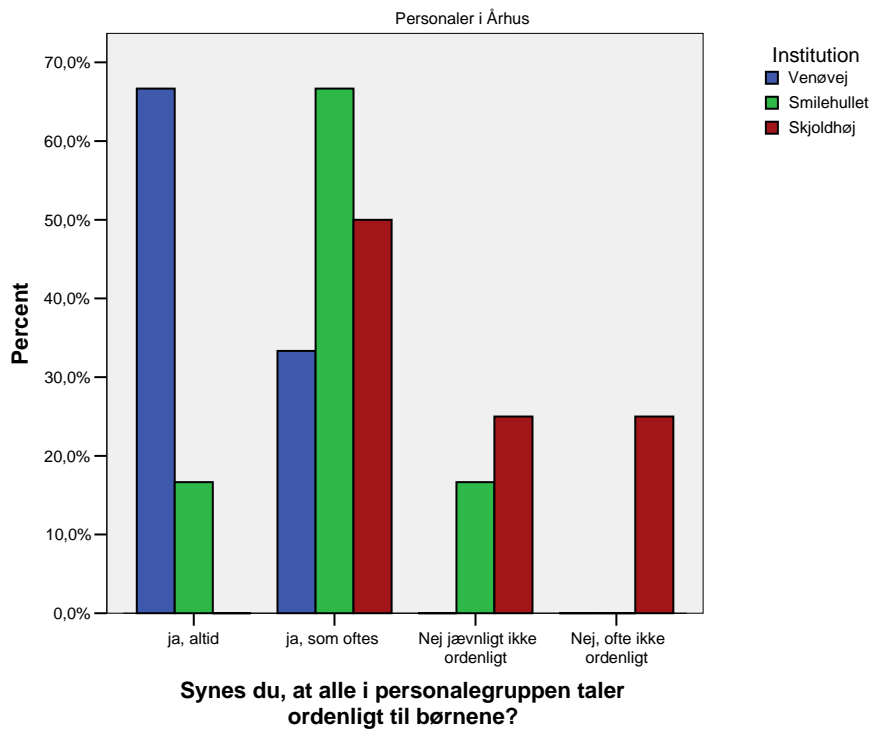
spredning på, hvordan folk har svaret. Mens nogle har en oplevelse af, at alle taler pænt til hinanden i børnehaven, har andre den modsatte oplevelse. 25 % af alle personale har desuden en oplevelse af, at der forekommer mobning i personalegruppen, heraf angiver flertallet dog, at det er sjældent.

Nedenstående grafer viser, hvordan personale i henholdsvis Gentofte, Kolding og Århus vurderer omgangstonen i deres institution, dels hvordan personalet taler til børnene, dels hvordan man internt i personalegruppen taler om og med hinanden.

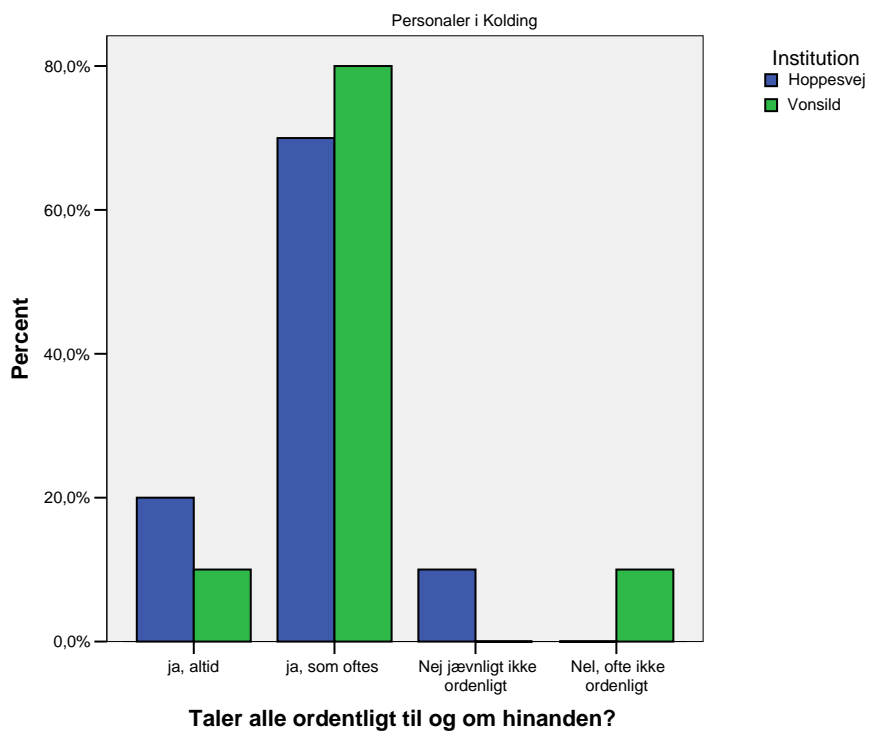
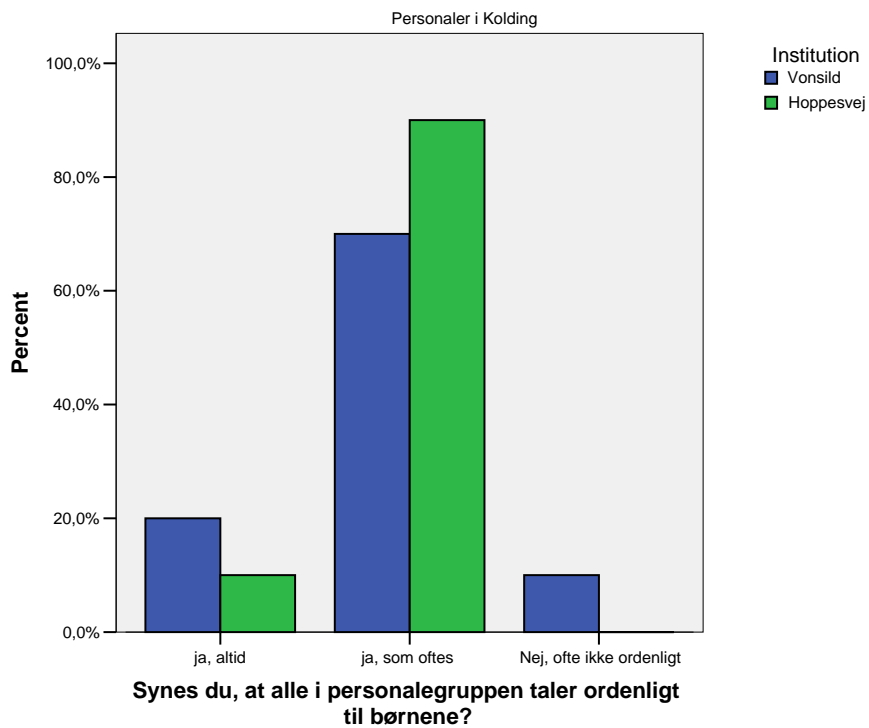
Gentofte:

Århus:

Kolding:

- Hvad kan det skyldes og hvilken betydning kan det have, at der internt i en institution er forskellige oplevelser af omgangstonen og af, om der er mobning i personalegruppen?
- Har personalets samværsformer betydning for konflikter og mobning blandt børnene?
- Kan mobbeproblematikken bruges til at sætte fokus på børnehavens kultur og hvordan denne eventuelt kan udvikles?
- Hvordan kan man konkret arbejde med udvikling af institutionskulturen som led i Projekt Fri for mobberi?